

Qui està en perill,
l'ossa Hvala o el caçador?
El conflicte de l'ós al Pirineu;
una perspectiva ambiental,
antropològica i històrica

Màster en estudis ambientals
Especialitat d'Economia ecològica i gestió ambiental
Mòduls 40436, 40437 i 40438
Revista *Desarrollo económico-Revista de ciencias sociales*

Directors del treball:
Dr. Martí Boada Juncà (Icta-Universitat Autònoma de Barcelona)
Dr. Víctor Bretón Solo de Zaldívar (Giedem-Universitat de Lleida)

Juny de 2009

DESCRIPCIÓ DE LA FEINA QUE HA FET L'ALUMNE:

El treball es va iniciar amb una primera recerca bibliogràfica sobre la temàtica de l'ós, tant al Pirineu com a la serralada cantàbrica i altres zones europees on s'han fet reintroduccions o recuperacions d'ós bru. També es van consultar estudis sobre el turisme i l'economia de les comarques catalanes pirinenques i el possible impacte de la presència del plantígrad en el sector turístic.

Això va permetre generar una primera hipòtesi que es va complementar amb una lectura més exhaustiva sobre el tema. Posteriorment, es va realitzar un treball de camp que ha comportat l'enregistrament de més quaranta entrevistes entre Lleida, l'àrea de Barcelona, el Pallars Sobirà, l'Alta Ribagorça i, especialment, la Vall d'Aran. Finalment, la recerca s'ha completat amb un intens buidat de la premsa, que abraça des del 1988 fins al 2009, i que inclou els següents diaris i revistes: *Segre, La Mañana, Avui, El País, La Vanguardia, El Periódico, Diari d'Andorra, El 9 Nou, El Punt, Heraldo de Aragón, Deia, El Mundo, Diari de Girona, La Razón, ABC, Gara, Bon dia, ADN i El Temps*, entre d'altres.

Tot plegat ha comportat reelaborar la hipòtesi inicial fins arribar a la redacció definitiva del treball. Tot el procés ha estat supervisat pels codirectors del treball, que han corregit el primer esborrany i que hi han aportat el seu coneixement i la seua experiència en la tasca d'investigació.

DESCRIPCIÓ DE L'ENCAIX DEL TREBALL QUE ES PRESENTA EN LA TASCA INVESTIGADORA DEL GRUP DE RECERCA:

El grup de recerca de què forma part el Dr. Martí Boada, que també és president del Parc Natural de l'Alt Pirineu (PNAP), està fent un important treball de recerca sobre la diagnosi ambiental de la zona del Parc, que en el cas d'aquest treball, s'amplia per a centrar-se en una zona que, a més de la del PNAP, inclou zones del Pallars Sobirà que no en formen part, l'Alta Ribagorça i, especialment, la Vall d'Aran. També complementa la seua actual línia conceptual, que està centrada en l'anàlisi i la diagnosi de la superació del binomi natura-cultura i en la desfronterització de la dicotomia clàssica que separa natura de societat. Això pot relacionar-se clarament amb algunes de les postures que es veuen en aquest treball: el patrimoni natural i cultural del Pirineu, i, per tant, també de la Vall d'Aran, forma part d'un tot, que és la realitat històrica i actual que conforma el paisatge i la vida en aquesta zona.

Fins ara hi ha hagut una divisió, potser a conseqüència del punt de vista de les diverses disciplines científiques, que semblava separar la societat i la natura. Aquest treball pretén ser una nova aportació per unir el que només es pot entendre de manera completa, coherent i global. A més, aquest recerca també comparteix el seu interès per les formes de coneixement empíric popular, ja que parteix, a part de la bibliografia i l'hemeroteca, de les entrevistes realitzades a un nombrós grup de persones.

L'antropòleg Víctor Bretón, tutor del treball, està especialitzat en estudis sobre desenvolupament i multiculturalitat. Tot i que els seus estudis s'han centrat en Llatinoamèrica, també són aplicables a les diferents realitats antropològiques, culturals, socials i històriques del nostre cas: un petit

territori del Pirineu —a cavall entre tres estats i amb un mínim de cinc llengües oficials— al qual aporten una visió enriquidora que ens ajuda a comprendre, especialment, la realitat aranesa. Certes postures favorables a la presència de l'ós parlen del desenvolupament d'un turisme verd, un turisme més respectuós amb el medi; així mateix, la recerca sobre el conjunt d'interessos que hi ha darrere les diverses postures davant del conflicte de l'ós posa de manifest diferents aproximacions a la realitat que situen el treball, també, en l'àrea de coneixement del tutor: l'antropologia social.

TRANSCRIPCIÓ DE LA “GUIA DE L’AUTOR”

PRESENTACIÓN DE TRABAJOS:

Autores y colaboradores:

Los trabajos con pedido de publicación deben ser enviados, en versión impresa, a: Sr. Director / *Desarrollo Económico - Revista de Ciencias Sociales* / **Instituto de Desarrollo Económico y Social / Aráoz 2838 / C1425DGT Buenos Aires / Argentina**. En versión digital, a: desarrollo@ides.org.ar. Para ello se sugiere observar las siguientes recomendaciones:

1. Sólo serán considerados para su publicación trabajos **inéditos** en idioma español.

El manuscrito —con dos copias— deberá presentarse tipeado a **doble espacio**, en papel tamaño carta, escrito de un solo lado. [La página deberá contener 70 caracteres por línea, con no más de 30 líneas]. Estas especificaciones deberán respetarse rigurosamente. Se agradece asimismo el envío por correo electrónico a: desarrollo@ides.org.ar.

Extensión de los trabajos: En la sección **Artículos** se admiten *40 páginas* como máximo [aproximadamente 84.000 caracteres con espacios]. En **Crítica de Libros**, *8 páginas* (16.800 caracteres, respetando las características señaladas en el ítem 2).

Los trabajos deberán ser acompañados de un *resumen* del contenido, en *español* y en *inglés*, con una extensión máxima de 20 líneas de texto [1.400 caracteres].

Los cuadros y gráficos se incluirán en hojas separadas del texto (numerados y titulados correctamente, con indicación de las unidades en que se expresan los valores y con las fuentes correspondientes). Se sugiere evitar toda complejidad innecesaria en su elaboración, tomando en cuenta que la impresión final es a un solo color (negro).

Toda aclaración con respecto al trabajo (presentación previa, colaboradores, agradecimientos, etcétera) se indicará con un asterisco en el título remitiendo al pie de página. Asimismo, la pertenencia institucional se consignará en nota al pie mediante doble asterisco remitido desde el nombre del autor, incluyéndose dirección, teléfono, fax y dirección electrónica.

Citas al pie de página (numeradas correlativamente). Procurando no omitir datos, se sugiere este orden: a) nombre y apellido del autor; b) título de la obra, subrayado; c) volumen, tomo, etcétera, si lo hubiere; d) editor, si se desea; e) lugar y fecha de publicación; f) página número. Si se trata de un artículo, éste irá entre comillas, subrayándose la obra o la revista en la que fue publicado.

Si se insertara bibliografía (citada en el texto), ésta se incluirá al final del trabajo, ordenándola alfabéticamente por autor y colocando primero el apellido y luego el nombre, seguidos del año de publicación (entre paréntesis).

No se admitirán agregados ni modificaciones una vez iniciado el proceso de edición

Los manuscritos de autores argentinos y latinoamericanos deberán estar escritos en español. La traducción de trabajos en otros idiomas se hará con cargo al autor.

Qui està en perill, l'ossa Hvala o el caçador? El conflicte de l'ós al Pirineu, una perspectiva ambiental, antropològica i històrica¹

Carles Giné-Janer²

RESUMEN EN ESPAÑOL

Este trabajo pretende ser una aportación a la comprensión del conflicto del oso en el Pirineo, y de los intereses que hay detrás de los actores principales.

Este tema afecta a todo el Pirineo, pero tiene especial incidencia en el territorio del Valle de Arán, dónde se ha realizado la principal tarea investigadora, y dónde políticos, hoteleros, cazadores y ganaderos intentan imponer sus razones delante de ecologistas, otros políticos, otros hoteleros y una mayoría silenciosa que no se sabe de qué bando está, aunque todos intentan adueñarse de su representación. Todo se complica porque el Pirineo se reparte en tres estados diferentes: Andorra, España y Francia. Dentro de España, tres comunidades autónomas están relacionadas con el programa de recuperación del oso en el Pirineo: Aragón, Cataluña y Navarra, y si hablamos de Cataluña, el pequeño Valle de Arán tiene su propio gobierno autónomo y un

¹ Agraïments: Aquest treball no hauria estat possible sense la disponibilitat, feina, paciència i recomanacions dels directors, Víctor i Martí. Però tampoc sense el suport de les Laures, la Maria Teresa, l'Aleix, l'Ester, el Jordi, la Marta, les companyes de pis, la facilitació de contactes de l'Elena, El Gerard, la Núria i la Txell o la documentació que m'han aportat el Ximo, el Marc, la Yolanda i, ben especialment, la Maite. Així mateix, vull agrair la immensa disponibilitat, cordialitat i acolliment de totes les persones entrevistades.

² L'autor és estudiant del màster en Estudis Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona. Institut de Ciència i Tecnologia Ambiental (Edifici Cs. 08193 Bellaterra. Tel.: 93 581 29 74, fax: 93 581 33 31). A/e: carles17@gmail.com.

papel primordial en el asunto.

Los ganaderos ovinos son los principales perjudicados por el tema, y a ellos también se les podría declarar como “especie en extinción”, en una zona que tiene diferentes niveles de desarrollo.

ABSTRACT IN ENGLISH

This work aims to contribute to the understanding of the conflict of bear in the Pyrenees, and the hidden interests that seems to be behind the main actors.

This issue affects all Pyrenees, but it has a particular impact on the territory of Aran, where the researching main task has been carried out, and where politicians, hoteliers, hunters and ranchers are trying to impose their ideas upon the ecologists, other politicians, hoteliers and a silent majority that does not know which side is, although everybody is trying to take possession of their ideas. Everything gets complicated because the Pyrenees are formed by three different states: Andorra, Spain and France. In Spain, three different regions are related to the bears recovering in the Pyrenees: Aragon, Catalonia and Navarra. And in Catalonia, the tiny Val d'Aran has its own government and a capital role in this matter.

Sheep ranchers are the most affected by the subject, and they also could be declared themselves an "endangered species", in a place which has different levels of development.

INTRODUCCIÓ

L'octubre del 2008, un caçador de Les (Vall d'Aran), rebia un atac per part de l'ossa Hvala, fet que va portar a primera plana dels mitjans de comunicació un conflicte que ve d'anys enrere³.

Entre el 1996 i 1997, i fruit d'un programa Life de la Unió Europea, i amb l'acord dels governs francès, català, aragonès i navarrès, s'alliberaren en territori francès, però prop de l'Aran, tres óssos provinents de la reserva de Meddex, a Kozevje (Eslovènia). Aquest programa pretenia la recuperació d'espècies animals en perill d'extinció i va estar envoltat de controvèrsia. L'accident del passat octubre la va revifar.

Ramaders, caçadors, turistes, hotelers, ecologistes i polítics tenen diferents interessos en el tema; desgranar-los és l'objectiu d'aquest treball, basat especialment en el conflicte al Pirineu català amb presència d'ós, i més específicament, a l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà i, primordialment, a l'Aran.

³ Sobre aquest incident, vegeu qualsevol diari local a partir del 24 d'octubre de 2008.

CONTEXT HISTÒRIC, AMBIENTAL I ANTROPOLÒGIC

CONTEXT HISTÒRIC

L'ós bru, secularment present a bona part de Catalunya va anar quedant arraconat a la zona pirinenca fins a mitjan segle XX. A partir de llavors, esdevingué una espècie difícil d'observar⁴ i sembla que en l'actualitat només queden quatre mascles autòctons, entre el Pirineu occidental i central, quan “l'ours brun est présent dans les Pyrénées depuis 250.000 ans”⁵. Com podrem veure, la convivència entre els habitants del Pirineu i l'ós bru és una llarga història d'amor i odi:

“Des de sempre, els pirinencs han conviscut amb l'ós, l'han caçat, n'han forjat llegendes, li han dedicat cançons, han menjat la seva carn, s'han curat amb el seu greix i han venut la seva pell (...). La història demostra que l'ós ha donat més profit al Pirineu que no perjudici”⁶

Caçar l'ós significava caçar l'espècie més temuda però també la més venerada: “Peth prestigi d'aucir ua bèstia tan grana, çò que volie díder qu'er individu ère un bon caçaire e fòrça valent”⁷.

4 Sobre l'extermini de l'ós pirinenc: –David Nieto: “Crònica d'un extermini”, Paratges. Núm.41. Lleida, 2008. - Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005.

5 Pays de l'ours-Adet: L'ours en questions. Questions sur l'ours. Arbas, 2009, p.1.

6 Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005, p. 9-12.

7 Esther Borrell i José Manuel Rodríguez: Es ossi d'Arties. Vielha, 2001, p. 15.

I els veïns dels pobles pagaven al caçador que demostrava que havia matat un exemplar. Al mateix temps, els testimonis històrics parlen d'un profund respecte, que fins i tot podríem anomenar estimació, cap als plantígrads. Multitud d'accidents orogràfics, de festes populars i tradicionals testimonien la seua presència i relació amb els pobles.

El reconeixement econòmic al caçador es realitzava perquè l'ós era un animal que, de vegades, atacava els ramats. I en un context de subsistència com l'habitual fins a mitjan segle XX, la pèrdua d'un sol animal podia representar un cop important per a les famílies. Això explicaria, possiblement, l'afany d'exterminar l'animal⁸.

“Sin embargo, como mínimo desde los años 50, esta forma de vida ha experimentado un retroceso continuo (...). Un estilo de vida (...) asociado a una ecología humana específica basada en la agricultura de pequeña escala, la horticultura y una ganadería a menudo trashumante, está desapareciendo”⁹

I aquesta pràctica desaparició de l'espècie va portar, a finals dels anys 80 del segle XX, a plantejar-se la idea de recuperar l'ós¹⁰, amb la consegüent

8 Cal tenir present que fins a l'any 1976 no es derogarà la denominada Ley de Alimañas, que incentivava econòmicament la mort de tota espècie animal carnívora.

9 John McNeill: “Prefacio”, dins Ecología política de los Pirineos. Tremp, 2007, p. 9.

10 Més informació sobre els precedents del programa Life: -Montserrat Ubach: “L'únic ós bru que sobreviu a Catalunya”, Diari de Barcelona, 10-XII-1989. -Virginia Mascaró (1-II-1990): “La població d'óssos bruns del Pirineu pot ser reimplantada amb animals del Caucas”, Avui. -G.F.: “La Generalitat proyecta repoblar con 24 osos Aran y el

signatura d'acords:

“el desembre del 1993 entre la Unió Europea i els ministeris de medi ambient francès i espanyol, la Diputació Foral de Navarra, la Diputació General d'Aragó i la Generalitat de Catalunya dins del Projecte Life Gran Fauna Pirinenca Amençada (...). El projecte preveia indemnitzacions per als danys provocats pels óssos”¹¹

Així, l'any 1996, s'alliberaren els primers óssos¹². Però ja llavors, les queixes de la gent del territori van fer recular la Generalitat, que no va voler participar en l'alliberament i es va limitar a fer-ne el seguiment i a pagar les possibles indemnitzacions si aquests óssos entraven a Catalunya¹³.

La mort d'alguns animals va fer pensar, ja fora del programa Life, en una

Sobirà”, Segre, 3-II-1990. –Alfred Montserrat: “La Generalitat crearà dos reserves de oso pardo en el Pallars y Vall d’Aran”, El Periódico, 5-II-1990. –Javier Martín: “Políticos y ecologistas planean importar osos pardos para repoblar los Pirineos”, El País, 11-II-1990.

11 Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005, p. 369.

12 Per tenir més informació del programa i de la legislació catalana que l'empara: -Programa Life, www.ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm , 1995. -Llei 3/1998, de 27 de febrer, (DOGC 13.03.1998) d'intervenció integral de l'administració ambiental. -Llei 22/2003, de 4 de juliol, (DOGC 16.07.03) de protecció dels animals. -Llei 12/2006, de 27 de juliol, (DOGC 03.08.06) de mesures en matèria de medi ambient. -Martí Boada i Francisco Javier Gómez: Biodiversidad. Barcelona, 2008, p.117-125.

13 Vegeu qualsevol diari dels mesos de maig i juny del 1996 per a ampliar aquesta afirmació. Alguns opinen que aquesta marxa enrere estava forçada pel lideratge antiós de l'anterior síndic de l'Aran, C. Barrera, del mateix partit polític que llavors governava a la Generalitat. Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005, p. 370.

segona repoblació. Així doncs, el 2006, i també provinents d'Eslovènia, van arribar cinc exemplars més, novament envoltats de polèmica.

Altre cop sorgiren crítiques a la manera com es va fer, i malgrat les promeses governamentals de comptar amb la gent del territori, el Conselh Generau i altres persones van denunciar que el govern francès va actuar de manera unilateral i amb certa deslleialtat, cap al govern aranès i català, i, de retruc, l'andorrà, que començava a estar-hi interessat.

CONTEXT AMBIENTAL

L'ós bru és l'animal "rei" de la zona pirinenca, conjuntament amb el llop, que representa la darrera fera. La seua presència és un indicador de la riquesa natural i del bon estat de salut ambiental de l'indret. A més, la protecció d'aquesta espècie implica la conservació del seu hàbitat i, per extensió, d'altres espècies. Recuperar-lo contribueix a completar la cadena tròfica i la biodiversitat de la zona¹⁴.

L'ós bru és un animal tímid que acostuma a defugir la presència humana. Diuen els tècnics que és possible que puguem estar a prop d'aquest animal i que no ens n'adonem, perquè l'ós procura passar inadvertit¹⁵.

¹⁴ Entrevista amb T. Batet.

¹⁵ Entrevistes amb T. Batet, J. Palau i un naturalista anònim. Per a saber més sobre l'animal: -Rafel Notario: El oso pardo en España. Madrid, 1970. -Anthony P. Clevenger, i Francisco J. Purroy: El oso pardo, un gigante acorralado, León, 2007. -Generalitat de Catalunya: "Ós bru",

Si parlem dels accidents ocorreguts entre l'animal i l'home, sembla que aquests s'expliquen en contextos d'estrès de l'animal; és a dir, femelles amb cries – l'instint maternal de defensar la progènie– o situacions d'acorralament, com ara en una batuda de caça. De fet, no hi ha documentat cap atac d'ós a persones en què aquestes no portessin armes.

Això és vàlid amb referència a l'ós bru, l'espècie d'ós que habita la zona i que és la mateixa de la dels óssos que s'alliberen. Perquè sí que és cert que hi ha altres tipus d'óssos més agressius amb els humans, com és el cas del Grizzly americà, que, tot i ser de la mateixa espècie, *Ursus arctus*, cada any causa alguna baixa humana.

L'ós, tot i mantenir una dieta en bona part vegetariana, particularment frugívora, també pot atacar els ramats. Els animals que mata acostumen a ser ovelles, si bé també es pot decantar per vedells o per altres animals que pugui trobar morts (vaques, egües...).

Quant al programa del 1996, els especialistes prefereixen parlar més aviat de recuperació, repoblació o reforçament que no pas de reintroducció, perquè el terme “reintroducció” fa referència a animals que han desaparegut totalment i, en aquest cas, al Pirineu encara podíem parlar dels últims animals autòctons.

CONTEXT ANTROPOLÒGIC I POLÍTIC

La relació de la humanitat amb l'espècie *Ursus* ha estat, com s'ha dit, contradictòria. Si bé es considerava una amenaça a la subsistència de les famílies, alguns segments de la població li tenien una estima i un respecte molt considerables. També és cert, però, que entre els habitants del Pirineu hi ha una por atàvica a l'ós: si bé sembla que els avantpassats no tenien por física a la presència de l'animal, sí que n'hi havia al fet que es pogués menjar alguna bèstia del ramat. El trencament generacional que ha suposat la poca presència dels óssos en els darrers anys, pot explicar que hagi perviscut la por en general que fa que, en l'actualitat, es temi la presència d'aquest animal. El que sembla clar és que en les últimes dècades, malgrat no haver desaparegut, s'ha perdut l'hàbit de conviure-hi¹⁶.

Un tema en el qual hi ha un acord quasi unànime és que la recuperació de la presència ursina s'ha portat de manera poc adequada. La tasca del programa Life es va iniciar arran d'uns acords governamentals amb la Unió Europea sense parlar prou amb els sectors que hi estaven implicats. Això ha comportat, possiblement, la desconfiança i malfiança i una oposició més gran que si s'hagués fet de manera més consensuada.

En l'actualitat, el tema de l'ós és quasi una qüestió nacional a l'Aran. I és que l'entramat polític del Pirineu encara dificulta més la comprensió de la qüestió. El Pirineu es troba dividit entre tres estats: Andorra, Espanya i França. Els dos

16 Sophie Bobbé: "Malgré lui, l'ours est devenu un étendard", *Empreinte Ours*, núm. 3. Toulouse, 2007.

últims pertanyen a la Unió Europea; el primer, no. A més, dins d'Espanya, les tres comunitats autònomes implicades –Aragó, Catalunya i Navarra– tenen competències sobre medi ambient i agricultura. I dins de Catalunya, trobem el cas específic de l'Aran, amb govern propi i autònom, i entre les competències cedides pel govern de Catalunya, les de medi ambient i agricultura.

A més, després de la finalització del programa Life, es van signar nous acords entre el govern francès i espanyol per continuar la recuperació, amb subvencions anuals del govern espanyol a través del Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino, cap a les comunitats autònomes, i, a través de la Generalitat, d'una part d'aquestes cap al Conselh aranès. Les administracions, gràcies a aquestes subvencions, paguen –tot i que amb retard– als ramaders que demostren que algun dels seus animals ha rebut un atac per part del plantígrad¹⁷.

17 Per a conèixer millor les mesures dels diferents governs per a prevenir i pal·liar els efectes de la repoblació dels óssos: -M. Serret: “El Govern pagará tres pastores al Aran para compensar la introducción del oso”, La Mañana, 1-VI-2006. -Mikel Aristegui: “Ramaders rebran ajudes per a la vigilància de ramats contra l'ós”, Segre, 2-IX-2007. I en el cas francès: -Pays de l'ours-Adet i ACP: “La protection des troupeaux. Fonctionnement, Efficacité, Limites et optimisation”, www.paysdelours.com, 2006. -Jean Daubigny, *et al.*: Renforcement de la population d'ours bruns dans les Pyrénées, www.paysdelours.com, 2005.

ACTORS I INTERESSOS

CAÇADORS

Aquest col·lectiu, el mes d'octubre del 2008, es veié afectat directament per un atac de l'ós, que, sortosament, es va saldar amb ferides de poca consideració, si bé cal no menystenir l'ensurt que es va endur el caçador.

Cal destacar que aquest sector, a l'Aran, és molt considerable. Si a Catalunya la proporció de caçadors amb llicència federativa el 2009 no arriba a l'1% de la població (61.000 federats davant una població de 7.364.078), la població caçadora de la Vall s'apropa al 7% (680 federats davant una població de 10.194 persones)¹⁸.

A més a més, cal constatar que a l'Aran, la caça és considerada, tal com la ramaderia, una activitat tradicional. Les competències cedides al Conselh en la matèria, fan que el col·lectiu caçador gaudeixi d'unes prerrogatives considerables si les comparem amb les de la resta de Catalunya. I aquest col·lectiu no pensa acceptar cap restricció a la seua activitat per la recuperació de la presència de l'ós. De fet, un dels temes a debat és si la presència de l'ós pot comportar alguna restricció per a la caça; com que s'ha constatat que la presència d'ós i caçadors pot ser problemàtica, és fàcil que un seguiment de l'ós pels tècnics, arribi a suggerir als caçadors que facin la seua activitat en un lloc o en un altre en funció d'on es trobi ubicat. Aquesta restricció no seria

¹⁸ Dades extretes de www.idescat.cat, i de la federació territorial de Lleida de caça.

acceptada per la Societat de Caça i Pesca de la Vall d'Aran¹⁹. També és cert que aquesta postura no és unànime i sabem d'algun caçador de l'Aran que és favorable a la presència de l'ós. Malauradament, però, no ha volgut declarar-ho públicament. Qui sí ha volgut testimoniar la seua postura favorable és Jordi Marco, del Pallars Sobirà.

Val a dir que la postura de la Real Federación Española de Caza és favorable a la presència de l'ós:

“Entre los osos (...) sucede lo mismo, siempre han vivido con nosotros, (...) y nosotros con ellos (...). Con el oso en Pirineos, ganaderos y cazadores tienen la tranquilidad de que sus territorios de pasto, sus cazaderos, seguirán intactos”²⁰

I similars declaracions fa el president de la Federació, que insta els caçadors aranesos a col·laborar amb els encarregats de reintroduir l'espècie²¹.

Encara que sigui anecdòtica, similar és la postura de l'últim caçador d'óssos del Pallars Sobirà, Martí Bringué: “*defiende al oso (...). Reconoce que le haría mucha ilusión saber que vuelve a haber osos en los bosques del Pallars*”²².

¹⁹ Entrevistes amb J. Cuny i C. Barrera.

²⁰ Santiago Ballesteros: “¿Incómodo vecino?”, Federcaza. La revista líder de la caza, núm. 278. Alcobendas, 2009, p. 18.

²¹ Redacció: “La federació de caçadors defensa la continuïtat de l'ós al Pirineu de Lleida”, ADN, 4-XI-2008.

²² Pere Ortín: “El último cazador de un Pirineo que ya no existe”, Magazine La Vanguardia, 17-IV-1994.

ECOLOGISTES

En aquest sector, com es pot suposar, hi ha unanimitat en les fonts consultades: Depana, Ipcena, Lo Pi Negre²³ i les empreses d'educació ambiental entrevistades, es mostren favorables a la presència del plantígrad al Pirineu, pels valors ambientals, naturalístics i paisatgístics que representa, i perquè com diu Joan Vázquez, secretari general d'Ipcena, “hi era abans que nosaltres”. També s'ha de destacar que no hi ha presència significativa d'organitzacions ecologistes a la Vall, i els testimonis favorables que en volen parlar, ho fan a títol individual. Aquí també reben crítiques perquè part dels que estan a favor de la presència de l'animal al Pirineu, són gent no originària de l'Aran. Això, per a alguns, els resta legitimitat per a decidir²⁴.

HOTELERS

Trobem aquí testimonis amb diferents opinions. Una empresària que prefereix guardar l'anonimat creu que més aviat és perjudicial per al sector. Ximo Nieto, de l'Hotel Mauberme de Salardú, n'està a favor. Des del seu establiment proposa sortides guiades per a observar flora i fauna, i és més aviat crític amb els caçadors perquè, algun cop, clients seus i caçadors han tingut alguna topada per la muntanya.

23 Depana: Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural, organització d'àmbit català amb 1500 socis. Ipcena: Institució de Ponent per a la Conservació i l'Estudi de l'Entorn Natural, organització de les comarques de Ponent, amb 400 socis. Lo Pi Negre, organització del Pallars Sobirà, amb 70 socis.

24 Entrevista amb C. Barrera. Vegeu: -Depana: “El debat a favor-en contra”,

Però la postura oficial del Gremi d'Hotelers de la Vall d'Aran, entitat que agrupa 180 establiments, és refractària a la recuperació dels óssos al Pirineu, perquè creuen que la por a la seua presència pot comportar una reducció del turisme²⁵.

Per contra, Joan Bringué, hotelier del Pallars Sobirà, reconeix que per al turisme, la presència de l'ós pot ser positiva: ara bé, en la seua vessant de ramader i caçador, s'hi mostra contrari.

POLÍTICS

Tant l'alcalde de Les, Emilio Medan, d'Unitat d'Aran, formació vinculada al PSC-PSOE, com l'anterior síndic, Carlos Barrera, de Convergència Democràtica Aranese, vinculada a CiU, s'hi mostren contraris. Mentre Medan defensa que la població té por de la seua presència i que això pot afectar el turisme, l'exsíndic hi afegeix que el plantígrad no pot afectar les activitats tradicionals de la Vall. A més, la presència de l'animal creu que no ha d'influir en el turisme i, per tant, en les instal·lacions ludicoesportives que pugui preveure la Vall. La postura del conseller de Miei Ambient i Agricultura del Conselh Generau, Francisco Bruna, és més moderada, ja que sense prendre una postura clara es mostra partidari d'assumir la problemàtica que hi ha i buscar-hi solucions, especialment per al cas de la ramaderia.

www.depana.org/public/Qu%C3%A8_fem/osSOS/El_debat_sobre_l%27%C3%B3s/, 2009

25 Entrevista amb M. Gil

RAMADERS

Conjuntament amb els apicultors –l'ós té debilitat per la mel²⁶, es pot afirmar que els ramaders són els grans damnificats per la presència dels óssos al Pirineu. Si bé són un col·lectiu en franca regressió, i amb poca incidència econòmica, són els que de tant en tant veuen com algun dels seus animals mor per atacs de l'ós. En l'actualitat, a l'Aran, només hi ha dues persones dedicades íntegrament a la ramaderia amb ovelles, i només una a Les, al Baix Aran, zona amb presència ursina. La resta de ramaders ovins tenen dedicació parcial a aquesta ocupació. A la Vall hi ha deu persones dedicades íntegrament a la ramaderia.

I pel que fa a l'ós, el fet que en els darrers anys hagi desaparegut pràcticament la figura del pastor, és un factor clau pel qual els óssos veuen facilitats per a atacar ovelles. Abans, els ramaders acompanyaven quasi sempre els seus ramats; en l'actualitat, els deixen anar quan comença l'estiu i els ramats es passen molts dies sols a la muntanya. El testimoni dels ramaders, però, és clarament contrari a l'ós²⁷. Ara bé, com en molts sectors, aquesta postura no és unànime²⁸.

26 Sobre els apicultors, vegeu: "Reclaman más pastores eléctricos para que el oso no ataque las colmenas", [La Mañana](#), 31-V-2007.-María Jesús Ibáñez: "Bresques", [El Periódico](#), 18-XII-2008.

27 Entrevistes amb J. L. Torres, E. España, A. Ané i J. Roset.

28 Josep Farré, ramader de l'Alta Ribagorça, està a favor de la recuperació de l'ós.

TÈCNICS I NATURALISTES

Aquest sector es mostra també, en general, favorable a la presència ursina. Els tècnics entrevistats a l'Aran, però, mostren escepticisme per si val la pena tota la problemàtica i els esforços econòmics que ha originat l'animal. Així, Iván Afonso, tècnic del Conselh, pensa que potser seria millor destinar els mateixos diners a la protecció d'altres espècies que no comporten la controvèrsia de l'ós. Per contra, altres opinen que protegir l'ós, animal que es troba al capdamunt de la cadena tròfica, té un efecte paraigua que implica protegir molta més biodiversitat i tot el seu hàbitat²⁹.

TURISTES

Aquí, segons les fonts consultades, trobarem informacions contradictòries. Personal del Conselh, que prefereix mantenir l'anonimat, ens diu que després de l'atac al caçador de Les van rebre algunes trucades de gent espantada per la situació. Des del refugi de l'Honeria, proper al lloc on tenen el seu hàbitat algun dels óssos, no detecten preocupació, sinó més aviat interès. Creuen que si el tema es portés bé i hi hagués informació concreta i actualitzada, la presència de l'ós seria un al·licient més de la zona³⁰.

29 Entrevista amb T. Batet, J. Palau i persona anònima del Pallars.

30 Entrevista amb A. Saura.

ANÀLISI DEL CONFLICTE

Sembla clar que l'inici del procés de recuperació va realitzar-se de manera poc adequada. En això, hi està pràcticament d'acord tothom. Hi ha bastants persones que posen èmfasi que aquest aspecte és clau per a comprendre el rebuig majoritari de la societat aranesa al tema.

Però n'hi ha més: el mateix Emilio Medan, alcalde de Les i opositor a la presència ursina, diu que si es fes un referèndum a la Vall, no sap del cert quina postura seria majoritària. Això contrasta amb la creença que l'Aran té una postura àmpliament majoritària de rebuig a la presència dels óssos. La satisfacció de la societat pirinenca si el procés s'hagués engegat d'una altra manera és un tema de difícil resolució i investigació, però possiblement la percepció seria diferent.

Això crec que és especialment greu en el cas de la segona repoblació, la del 2006, perquè suposa repetir l'errada. Els diaris van plens de les intencions governamentals de comptar amb el territori i d'engagar un procés d'informació perquè tothom hi pugui participar. Malgrat aquestes intencions, sembla que avui aquest diàleg encara no ha arribat, fet que agreuja la situació i, especialment, les postures contraposades. Tot fa pensar, però, que els ramaders difícilment acceptarien la presència d'una espècie que posa en perill la seua subsistència –segons diuen. Si bé els atacs no són indiscriminats, i el ramader no depèn de la desaparició d'una o poques ovelles, sí que se sent el gran perjudicat i manifesta que l'ós “ens ha guanyat la partida”³¹.

31 Entrevista amb J. L. Torres.

El Conselh ha endegat mesures preventives, com és la contractació d'un pastor que agrupa els ramats de la gent de la Vall que així ho desitgen, però el mateix ramader es mostra contrariat per les molèsties que això li provoca: viatges continus, despeses extra... a més de la sensació ja esmentada de no poder portar els ramats on sempre s'havien portat. No entén per què, per la recuperació d'un animal, es vol acabar amb el que s'havia fet sempre, i per tant, agreujar la ja prou complicada situació dels ramaders.

El que sembla clar és que no és per l'ós que la situació de la ramaderia pirinenca estigui en una situació tan greu, però sí que podríem qualificar la presència del plantígrad com la gota que fa vessar el got. Una queixa que es repeteix és la malfiança en l'administració i la lentitud i burocràcia que comporta comprovar que els atacs que reben les ovelles són realitzats per l'ós³².

Per altra banda, hi ha el tema del turisme, un aspecte amb importància i incidència diversa segons la zona de què parlem. Sens dubte ara és molt més important que fa només cinquanta anys, quan el sector primari era el primordial. Si al Pirineu francès té certa importància, i en algunes zones de la vessant sud també, al Pallars i l'Alta Ribagorça, però especialment a l'Aran, el turisme és el motor de l'economia. El 70% del turisme de l'Aran, segons Ximo Nieto, hotelier de Salardú, és turisme d'hivern, directament vinculat a l'estació d'esquí de Vaquèira-Beret. Aquest turisme sí que ha canviat la faç i les activitats tradicionals de la zona, relegant el sector primari a una posició quasi residual. Així, el 90% dels ramaders aranesos fan altres activitats, en gran

³² Entrevistes amb J. Bringué i persones anònimes del Pallars.

part vinculades al turisme, que n'és la principal font d'ingressos³³.

L'Aran ha apostat clarament per un model turístic de l'esquí i una explotació del sòl considerable, que si bé no n'ha canviat l'encant paisatgístic, pot arribar a fer-ho. Davant d'això, un dels arguments dels ecologistes és que s'aposti per un model turístic més respectuós amb el medi, més sostenible i més perdurable en el temps. I l'ós pot ser un nou reclam per a aquest turisme verd, ja que garanteix un medi natural en força bon estat³⁴. Val a dir, però, que les conseqüències sobre el turisme resten en un segon terme mediàtic. Només un cop, l'alcalde de Naut Aran va esmentar que la presència del plantígrad hipotecava l'ampliació de Vaquèira. Des de llavors, es fa referència al perjudici que causa a les activitats tradicionals³⁵.

Així, diversos ajuntaments del sud francès s'han mostrat favorables a la presència de l'ós perquè hi veuen una oportunitat de desenvolupament turístic en una zona deprimida. Malgrat això, allí també caçadors i ramaders s'oposen a la presència de l'animal. A la vessant sud del Pirineu, les postures són més difuses en el tema del turisme. Si bé el gremi d'hotelers aranès és contrari a l'ós, hi ha opinions a favor per la desestacionalització que pot comportar³⁶.

33 Entrevista amb F. Bruna.

34 Entrevista amb F. Capdevila.

35 Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005, p. 374.

36 Més sobre l'impacte turístic i immobiliari a les comarques pirinenques: -Xavier Campillo i Xavier Font: Avaluació de la sostenibilitat del turisme a l'Alt Pirineu i l'Aran. Barcelona, 2004. -Soledad Jiménez: Patrimoni i turisme de muntanya a Catalunya. El cas del Pallars Sobirà. Una aproximació des de l'antropologia social. Universitat de Lleida, 1999.

I també hi ha el grup dels caçadors. Si bé la Federació Espanyola de Caça es mostra favorable a la recuperació d'aquesta espècie, la lleidatana³⁷, i les dues societats de la Vall s'hi mostren contràries. I cal tenir en compte la seua importància. Bona part dels ecologistes denuncien que els caçadors constitueixen, a l'Aran, un grup de pressió molt considerable, i remarquen que el fet que l'anterior síndic fos al mateix temps president de la principal societat de caça i pesca de la Vall va inclinar clarament la postura del Conselh i, en conseqüència, la sensació que la major part de la societat aranesa era contrària a l'ós. Alguns remarquen que, en una societat tan petita com l'aranesa, la quantitat de caçadors que hi ha i les seues famílies poden decidir unes eleccions³⁸. Fins i tot parlen d'un cert tipus de posició oficial políticament correcta, que fa que gent de la Vall que està a favor de la presència de l'ós, no vulgui parlar-ne públicament.

Emilio Medan, alcalde de Les, reconeix també que possiblement guanyés un sí a l'ós en un hipotètic referèndum. El principal implicat en la qüestió, Carlos Barrera, nega aquesta influència, i qualifica de “pobres d'esperit” aquestes persones que no s'atreveixen a testificar a favor de l'ós.

Hi ha qui relaciona, a més, l'influent *lobby* dels caçadors amb els principals impulsors de la cultura de l'especulació turística, i que qualifiquen de caciquista l'estructura organitzativa de l'Aran³⁹. Els caçadors neguen aquestes acusacions i afirmen que ells són uns dels interessats a conservar la riquesa

37 Entrevista amb J. M. Vidal i R. Mayenc.

38 Entrevista amb J. Vázquez.

39 David Colell: Els conflictes mediambientals a Ponent. Lleida, 2009, p.160-161.

ambiental de la Vall, perquè volen continuar caçant⁴⁰. També s'ha d'esmentar un tret característic de la caça a zones muntanyoses que la diferencia de la d'altres llocs: aquesta caça major, a diferència de la menor, té un caire més d'excursió a la natura, de coneixement de la muntanya, i no pas tan competitiu com es pot donar al pla. Això vol dir que els caçadors de la muntanya són moltes vegades els que més coneixen, i per tant, més respecten, la natura. Això ho diuen ells mateixos⁴¹, però també ho reconeix, per exemple, el guarda del refugi d'Honeria, Aleix Saura, que diu que alguns caçadors són els que més camins i racons dels voltants del refugi li han explicat.

Una altre tema que destaca, per exemple, Jacinto Cuny, president de la principal societat aranesa de caça, és que, malgrat la poca traça a l'hora d'efectuar les repoblacions i, especialment, després de l'incident de Les, cap caçador aranès ha matat cap ós, fet que sí ha succeït en el pirineu francès. L'exsíndic ha liderat l'oposició aranesa i ha intentat ajuntar i ampliar aquesta oposició a tot el Pirineu. Quant a la repercussió mediàtica, els ramaders són els que més clarament es mostren contraris a l'ós, ja que els caçadors no han mostrat obertament la seua postura fins a l'incident de l'octubre passat. Però també és cert és que l'opinió majoritària arreu del Pirineu, o si més no, la que es fa pública, és també contrària a l'ós, en zones on sembla que els caçadors no són tan influents. Eugeni Casanova, però, també qüestiona aquesta suposada majoria⁴².

40 Més sobre això: -David Colell: "El perquè de la persecució política de l'ós", Paratges. Núm. 41. Lleida, 2008.

41 Entrevista, entre d'altres, amb E. Ortiz.

42 Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005, p.221. Un tema recurrent i que surt en diverses entrevistes, com les d'E. Medan o C. Barrera, és que aquests ósos eslovens són especialment agressius i que

El que sí s'ha aconseguit és fer aparèixer el tema de l'ós quasi com una qüestió nacional. Sembla que el conflicte Catalunya-Espanya té un reflex en un cert conflicte Aran-Catalunya, com bé reconeixen alguns entrevistats. Un altre paper destacat correspon a l'administració. L'anterior síndic es mostra clar dient que els francesos sempre van a la seua, i l'administració catalana també s'ha queixat de manera similar, si bé amb un to més moderat; d'igual manera, aquesta sensació també es percep en el govern andorrà. Això es nota especialment en el cas de la segona repoblació, de cinc óssos, de l'any 2006⁴³.

El tractament mediàtic de la qüestió és, si més no, curiós: qualsevol notícia amb referència a l'ós rep una atenció considerable, i més considerant les referències que es fan per atacs de l'ós a ramats d'ovelles, i comparant-les amb els atacs que poden rebre, per exemple, de gossos abandonats: “Recordem que cada any, moren uns 2.000 caps de bestiar per causes naturals o per atacs de gossos abandonats”⁴⁴. A més, també sembla clar que el senglar és un animal més perillós que no pas l'ós⁴⁵.

no temen la presència humana. Es parla d'uns informes del govern eslovè enviats al francès indicant aquesta característica o alguna malaltia. Ara bé, això ho desmenteixen els tècnics i alguns polítics, com S. Palazón, T. Batet, J. Farré o N. Buenaventura,

43 Vegeu qualsevol diari del moment.

44 David Colell: Els conflictes mediambientals a Ponent. Lleida, 2009, p. 63.

CONCLUSIONS

Si ens plantejem la pregunta, una mica irònica, del títol de l'article, haurem de dir que tant els óssos com els caçadors poden estar en perill en la situació actual, i més si es continua sense actuar amb decisió.

A la major part d'Europa on s'han plantejat recuperacions o reintroduccions d'óssos, aquestes han tingut èxit⁴⁶. En canvi, al Pirineu, això no ha estat així. De totes formes, sí que es pot afirmar que el procés s'ha portat una mica millor a França, encara que tampoc no hagi estat exempt de polèmica⁴⁷.

S'ha demostrat que el tema de l'ós té una sèrie d'actors i interessos diversos que han creat un conflicte considerable en la societat aranesa i en part de la pirinenca.

Es pot destacar una actuació massa unilateral per part del govern francès, complementada amb una actuació controvertida per part de les administracions espanyoles que, malgrat dir que tindrien en compte el territori diverses

45 Eugeni Casanova: L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, 2005, p. 96.

46 Vegeu: -Paula Arroyo i Francisco Purroy: "Oso pardo. Reintroducción en Italia", Quercus, núm. 220, 2004. -Cèlia Clotes: Estudi ecoturístic de l'ós bru als Pirineus, Serralada Cantàbrica, Trentino i Abruzzo. Universitat Autònoma de Barcelona, 2005. -Carlos Nores i Guillermo Palomero: "Actividades cinegéticas y conservación del oso pardo en la cordillera cantábrica", La conservación del oso pardo en Europa: un reto de cara al siglo XXI. Madrid, 2000. -Fapas : Boletín septiembre 2008, núm. 80, Llanes, 2008. -Esitpa: "La Cohabitation homme - ours en Slovénie", www.paysdelours.com, 2006.

47 Més informació sobre el procés a l'Estat francès: -Nelly Olin et al.: "Plan de restauration et de conservation de l'ours brun dans les Pyrénées françaises 2006 – 2009", www.paysdelours.com, 2006.

vegades, encara ara no ho han fet prou. Per altra banda, els diferents actors, amb especial incidència dels caçadors, i potser amb especial mala sort per als ramaders, intenten, de moment sense èxit, avortar una actuació governamental que, per altra banda, s'empara en les disposicions legals que exigeixen protegir les espècies en perill d'extinció, per a preservar la biodiversitat. Unes disposicions que, a més, tenen el suport majoritari de les enquestes que s'han realitzat⁴⁸.

Potser val la pena incidir aquí en algunes idees que dóna la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (IUCN) pel que fa a la recuperació d'espècies, ja que a part d'avisar que aquest és sempre un procés llarg, complex i costós, recomana que hi hagi un equip multidisciplinar; que s'hagin eliminat o reduït significativament les causes que van provocar la disminució de l'espècie; que es facin estudis socioeconòmics d'impactes, costos i beneficis; que s'avaluïn les actituds de la població afectada pel projecte; que es disminueixin riscos i es prevegin indemnitzacions si la repoblació pot afectar la vida o la propietat i, força important en aquest cas, que hi hagi el permís de tots els agents governamentals, especialment en repoblacions fetes en línies de frontera⁴⁹.

Tot plegat indica que el camí no s'ha fet, i no es fa, de la millor manera possible, i això complica molt el procés de recuperació de la població ursina

48 Es poden veure enquestes a: -IFOP: "Les Pyrénéens et la conservation de l'ours", www.paysdelours.com, 2005 - Depana: "Les enquestes sobre l'ós bru", www.depana.org/public/Qu%C3%A8_fem/osSOS/Les_enquestes/, 2009. - David Colell: Els conflictes mediambientals a Ponent. Lleida, Pedescrau, 2009, p. 165.

49 IUCN/SSC Re-introduction specialist group: "Iucn Guidelines for Re-introductions",

al Pirineu. I en l'actualitat, hi ha postures tan enquistades que semblen difícils de reconciliar. Erigit en un conflicte d'abast nacional a l'Aran –es veu la repoblació com un desig dels ecologistes de ciutat⁵⁰, la presència del *lobby* dels caçadors, i dels ramaders damnificats, per un cantó, i les disposicions legals, els ecologistes i un cert interès en un tipus de turisme per l'altre, presenten postures que semblen irreconciliables. És destacable la important presència mediàtica de l'argument dels ramaders i les activitats tradicionals, quan, tanmateix, el seu pes demogràfic i econòmic és marginal, mentre que caldria incidir en els possibles vincles entre els dirigents dels caçadors, les famílies econòmicament més potents de la Vall i l'especulació urbanística lligada al turisme d'esquí, que es podria contraposar a un altre model turístic, bàsicament defensat des de postures ecologistes, amb menys impacte en el medi. Tot plegat també pot ser que generi un efecte “demostració” cap a les comarques veïnes, que veuen la prosperitat econòmica aranesa i volen atansar-s'hi.

Cal també tenir en compte que “if wildlife resource manager are to manage public resources truly for the benefit of the entire public, they must learn more about the people, their wants, concerns, expectations, attitudes and behaviour”⁵¹.

www.iucnsscrg.org/policy_guidelines.html, 1998.

50 Entrevistes amb E. Medan i C. Barrera.

51 Alistair J. Bath.: “Human dimensions in large carnivore magement: implications for managing large carnivores in Spain”, La conservación del oso pardo en Europa: un reto de cara al siglo XXI. Madrid, 2000, p. 43.

Especialment complicat és el paper de l'actual síndic. Si l'anterior ha demostrat abastament la seua oposició, l'actual guarda una posició més ambigua. Conscient de la legalitat vigent, també sap que la qüestió és prou delicada i inflamable en la societat aranesa; més si tenim en compte el nombrós i influent grup de caçadors.

PROPOSTES

Per a evitar que ossos i caçadors continuïn en perill, i especialment per a pal·liar els efectes sobre els grans damnificats, els ramaders, crec que és important i potser urgent, que les administracions es posin a actuar de manera ràpida per a escoltar totes les parts de manera sincera, i intentar acostar posicions i interessos, amb el benentès que tothom hi hauria de posar una mica de tolerància i capacitat de cessió, perquè

“En restaurant la population d'ours, nous entendons non seulement protéger notre environnement mais aussi renforcer et valoriser les activités humaines. Car, dans les Pyrénées, il ne s'agit pas de choisir entre homme et ours mais bien de faire coexister l'un et l'autre dans un enrichissement mutuel”⁵²

I crec que és important tenir en compte que “la societat que avança no és

⁵² François Arcangeli: “L'ours et nous”, Science&nature. Le magazine de l'environnement, núm. 1, París, 2001.

aquella que nega o amaga els seus conflictes (...), sinó aquella capaç d'afrontar-los i resoldre'ls de manera positiva en benefici de la majoria de la població”⁵³.

Primer, crec que cal informar de manera massiva de la presència dels óssos i dels seus moviments. Així mateix, cal una difusió important dels tríptics informatius que ja existeixen explicant què cal fer en el cas hipotètic, i poc probable, que ens trobem amb ells. Igualment, cal agilitar al màxim les gestions per a indemnitzar els ramaders en cas d'atacs a ovelles.

Possiblement, s'ha arribat molt lluny en el tema i siguin difícils els principis, fet que potser aconsellaria que, malgrat que correspon a l'administració impulsar una taula de concertació, podria ser una persona independent, reconeguda i acceptada per totes les parts, qui la liderés. Crec que cal paciència i temps, però paga la pena posar fil a l'agulla per no haver de lamentar cap accident més. Això també implicaria que l'administració francesa tingués en compte les posicions dins Espanya i no emprengués mesures unilaterals.

Cal apostar per respectar la legalitat i, per tant, la biodiversitat, però una recuperació d'una espècie difícilment seguirà endavant si no té la comprensió de la població que viu en la seua zona d'influència. A més, cal també informar de manera independent, però de forma clara i rigorosa, dels perills reals de la presència de l'ós. Potser així, disminuiria la pressió social.

⁵³ Oriol Nel·lo: [Aquí, no! Els conflictes territorials a Catalunya](#). Barcelona, 2003, p. 58.

POSSIBLES LÍNIES DE RECERCA

Les limitacions del treball no han permès aprofundir més en certes temàtiques que podrien ser interessants, com per exemple:

-Una economia política de la ramaderia, que permeti conèixer l'evolució de la pèrdua d'importància econòmica del sector en els darrers anys i l'impacte econòmic dels atacs de l'ós.

-Un estudi de les xarxes de poder local, que permeti conèixer les famílies més influents i si hi ha vincles entre el *lobby* dels caçadors i el sector immobiliari i especulatiu de l'Aran.

RELACIÓ DE PERSONES ENTREVISTADES

ACTIVISTES CULTURALS

-AGULLÓ, Ramon: 24-5-2009, (Les-Aran), Almosc, Associació intercultural occitano-catalana.

ALTRES

-CASANOVA, Eugeni: 11-5-2009, (Vallvidrera-Barcelonès), estudiós de l'ós.

-CLOTES, Cèlia: 23-5-2009, (Llavorsí-Pallars Sobirà), estudiosa de l'ós.

-NÚÑEZ, Núria: 16-5-2009, (Isil-Pallars Sobirà), neorural.

-ROSELL, Dolors: 18-5-2009, (Llavorsí-Pallars Sobirà), directora d'escola.

CAÇADORS

-CUNY, Jacinto: 18-5-2009, (Vielha-Aran), president de la Societat de Caça i Pesca de la Val d'Aran.

-ORTIZ, Emi: 19-5-2009, (Vielha-Aran).

-MARCO, Jordi: 4-6-2009, (Gerri de la Sal-Pallars Sobirà).

-MAYENC, Ramon: 14-5-2009, (Lleida-Segrià), gerent de la Federació Catalana de Caça a Lleida.

-VIDAL, Josep M.: 14-5-2009, (Lleida, Segrià), president de la Federació Catalana de Caça a Lleida.

ECOLOGISTES

-CANUT, Jordi: 16-5-2009, (Gerri de la Sal-Pallars Sobirà), president de l'associació ambientalista Lo Pi Negre, 70 socis.

-CAPDEVILA, Frank: 11-5-2009, (Sant Cugat del Vallès-Vallès Occidental),

sotspresident de Depana, 1500 socis.

-VÁZQUEZ, Joan: 13-5-2009, (Lleida-Segrià), secretari general d'Ipcena, 400 socis.

EMPRESÀRIES D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

-JORDÀ, Eva: 18-5-2009, (Llesp-Alta Ribagorça).

-MIRA, Judith: 18-5-2009, (El Pont de Suert-Alta Ribagorça).

HOTELERS

-ANÒNIMA: 19-5-2009, (Aran)

-BRINGUÉ, Joan: 23-5-2009, (Àreu-Pallars Sobirà), també és caçador i ramader a temps parcial.

-GIL, Manel: 4-6-2009, (Vaquèira-Aran), president del Gremi d'Hotelers de la Val d'Aran (180 socis).

-NIETO, Ximo: 19-5-2009, (Salardú-Aran)

-SAURA, Aleix: 24-5-2009, (Canejan-Aran).

NATURALISTES

-ALONSO, Marc: 19-5-2009, (Salardú, Aran).

-ANÒNIM: 16-5-2009, (Pallars Sobirà).

POLÍTICS

-BARRERA, Carlos: 19-5-2009, (Vielha-Aran), Convergència Democràtica Aranese (CiU), exsindic d'Aran, cap de l'oposició i expresident de la Societat de Caça i Pesca de la Val d'Aran.

-BRUNA, Francisco: 19-5-2009, (Vielha-Aran), Unitat d'Aran-PSC, conseller

de Miei Ambient e Pagesia del Conselh Generau d'Aran

-BUENAVENTURA, Núria, 9-6-2009, (Barcelona-Barcelonès), ICV-EUiA, directora general de Medi Natural del Departament de Medi Ambient i Habitatge, Generalitat de Catalunya.

-FARRÉ, Joan: 3-6-2009, (Lleida-Segrià), ICV-EUiA, director dels Serveis Territorials del Departament de Medi Ambient i Habitatge a Lleida, Generalitat de Catalunya.

-MEDAN, Emilio: 24-5-2009, (Les-Aran), Unitat d'Aran-PSC, alcalde de Les.

RAMADERS

-ANÉ, Antonio: 24-5-2009, (Lés-Aran), dedicació parcial.

-ANÒNIM: 16-5-2009, (Pallars Sobirà), dedicació completa.

-ANÒNIM: 16-5-2009, (Pallars Sobirà), jubilat.

-ANÒNIM: 16-5-2009, (Pallars Sobirà), dedicació parcial.

-ANÒNIM: 16-5-2009, (Pallars Sobirà), dedicació completa.

-ESPAÑA, Eric: 24-5-2009, (Salardú-Aran), president d'Acora, Associació de Criadors d'Ovella de Raça Aranese, dedicació completa.

-FARRÉ, Josep: 18-5-2009, (Llesp-Alta Ribagorça), dedicació completa.

-ROSET, Jordi: 16-5-2009, (Isil-Pallars Sobirà), dedicació parcial.

-TORRES, José Luis Torres: 24-5-2009, (Les-Aran), sotspresident d'Acora, dedicació completa.

TÈCNICS

-ANÒNIM: 18-5-2009, (Aran).

-AFONSO, Iván: 18-5-2009, (Vielha-Aran).

-BATET, Toni: 24-5-2009, (Viu de Llevata-Alta Ribagorça).

-PALAU, Jordi:18-5-2009, (Llavorsí-Pallars Sobirà), director del Parc Natural de l'Alt Pirineu.

-PALAZÓN, Santi: 2-6-2009, (Barcelona-Barcelonès).

BIBLIOGRAFIA

- Arcangeli, François (2001): “L’ours et nous”, dins Science&nature. Le magazine de l’environnement, núm. 1, Paris.
- Aristegui, Mikel (2-IX-2007): “Ramaders rebran ajudes per a la vigilància de ramats contra l’ós”, dins diari Segre.
- Arroyo, Paula i Purroy, Francisco (2004): “Oso pardo. Reintroducción en Italia”, dins Quercus, núm. 220, Madrid.
- Ballesteros, Santiago (2009): “¿Incómodo vecino?”, dins Federcaza. La revista líder de la caza, núm. 278. Alcobendas, Real Federación Española de Caza.
- Bath, Alistair J. (2000): “Human dimensions in large carnivore management: implications for managing large carnivores in Spain”, dins La conservación del oso pardo en Europa: un reto de cara al siglo XXI. Madrid, Fundación Biodiversidad.
- Boada, Martí y Gómez, Francisco Javier (2008): Biodiversidad. Barcelona, editorial Rubes.
- Bergua José Ángel (2008): “Actors-red y pirineidades. Sobre la guerra del oso en la vertiente norte de los pirineos”, dins Ibix. Annals 2006-2007. Núm. 5. Ripoll, Centre d'Estudis del Ripollès.
- Bobbé, Sophie (2007): “Malgré lui, l’ours est devenu un étendard”, dins Empreinte Ours, núm. 3. Toulouse.
- Borrell, Esther i Rodríguez, José Manuel (2001): Es ossi d'Arties. Vielha. Conselh Generau d'Aran.
- Campillo, Xavier i Font, Xavier (2004): Avaluació de la sostenibilitat del turisme a l'Alt Pirineu i l'Aran. Barcelona. Generalitat de Catalunya (Consell

Assessor per al Desenvolupament Sostenible).

-Casanova, Eugeni (2005): L'ós del Pirineu. Crònica d'un extermini. Lleida, Pagès Editors.

-Clevenger, Anthony P. i Purroy, Francisco J. (2007): El oso pardo, un gigante acorralado, León, Edilesa

-Clotes, Cèlia (2005): Estudi ecoturístic de l'ós bru als Pirineus, Serralada Cantàbrica, Trentino i Abruzzo. Treball de fi de carrera inèdit, Universitat Autònoma de Barcelona

-Colell, David (2008): “El perquè de la persecució política de l'ós”, dins Paratges. Núm. 41. Lleida.

-Colell, David (2009): Els conflictes mediambientals a Ponent. Lleida, Pedescau.

-Daubigny, Jean *et al.* (2005): “Renforcement de la population d'ours bruns dans les Pyrénées”, dins www.paysdelours.com

-Depana (2009): “Les enquestes sobre l'ós bru”, dins www.depana.org/public/Qu%C3%A8_fem/osSOS/Les_enquestes/

-Depana (2009): “El debat a favor-en contra”, dins www.depana.org/public/Qu%C3%A8_fem/osSOS/El_debat_sobre_l'ós_bru/

-Departament de Medi Ambient i Habitatge (2008): “Ós bru”, dins http://www.mediambient.gencat.cat/cat/el_medi/fauna/fauna_auctoctona/especies_protegides/os_bru.jsp

-Esitpa (École d'ingénieurs en agriculture) (2006): “La Cohabitation homme - ours en Slovénie”, dins www.paysdelours.com

-F., G. (3-II-1990): “La Generalitat projecta repoblar con 24 osos Aran y el Sobirà”, dins diari Segre.

- Fapas (2008): Boletín septiembre 2008, núm. 80, Llanes.
- Ibáñez, María Jesús (18-XII-2008): “Bresques”, dins diari El Periódico.
- IFOP (2005): “Les Pyrénéens et la conservation de l’ours”, dins www.paysdelours.com
- IUCN/SSC Re-introduction specialist group (1998): “Iucn Guidelines for Re-introductions”, dins www.iucnsscrsg.org/policy_guidelines.html
- Jiménez, Soledad (1999): Patrimoni i turisme de muntanya a Catalunya. El cas del Pallars Sobirà. Una aproximació des de l'antropologia social. Tesi doctoral inèdita, Universitat de Lleida.
- Llei 3/1998, de 27 de febrer, (DOGC 13.03.1998) d'intervenció integral de l'administració ambiental
- Llei 22/2003, de 4 de juliol, (DOGC 16.07.03) de protecció dels animals
- Llei 12/2006, de 27 de juliol, (DOGC 03.08.06) de mesures en matèria de medi ambient
- Martí, Sergi (31-V-2007): “Reclaman más pastores eléctricos para que el oso no ataque las colmenas”, dins La Mañana.
- Martín, Javier (11-II-1990): “Políticos y ecologistas planean importar osos pardos para repoblar los Pirineos”, dins El País.
- Mascaró, Virgínia (1-II-1990): “La població d’óssos bruns del Pirineu pot ser reimplantada amb animals del Caucas”, dins Avui.
- McNeill, John, (2007): “Prefacio”, dins Ecología política de los Pirineos. Tremp, Garsineu Edicions.
- Montserrat, Alfred (5-II-1990): “La Generalitat crearà dos reserves de oso pardo en el Pallars i Vall d’Aran”, dins diari El Periódico.
- Nel·lo, Oriol (ed.) (2003): Aquí, no! Els conflictes territorials a Catalunya. Barcelona, Empúries.

- Nieto, David (2008): “Crònica d'un extermini”, dins Paratges. Núm.41. Lleida, Ipcena.
- Notario, Rafael (1970): El oso pardo en España. Madrid, Ministerio de Agricultura.
- Olin, Nelly et al. (2006): “Plan de restauration et de conservation de l'ours brun dans les Pyrénées françaises 2006 – 2009”, dins www.paysdelours.com
- Ortín, Pere (17-IV-1994): “El último cazador de un Pirineo que ya no existe”, dins Magazine La Vanguardia.
- Palazón, Santi (2006): “Situació actual de l'ós bru als Pirineus centrals”, dins Ripacurtia, núm. 4. Benavarri, Centre d'Estudis Ribagorçans.
- Palomero, Guillermo i Nores, Carlos (2000): “Actividades cinegéticas y conservación del oso pardo en la cordillera cantábrica”, dins La conservación del oso pardo en Europa: un reto de cara al siglo XXI. Madrid, Fundación Biodiversidad.
- Pays de l'ours-Adet i ACP (2006): “La protection des troupeaux. Fonctionnement, Efficacité, Limites et optimisation”, dins www.paysdelours.com.
- Pays de l'ours-Adet (2009): L'ours en questions. Questions sur l'ours. Arbas.
- Programa Life (1995), dins www.ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm
- Redacció: “La federació de caçadors defensa la continuïtat de l'ós al Pirineu de Lleida”, dins ADN, 4-XI-2008.
- Serret, M. (1-VI-1996): “El Govern pagará tres pastores al Aran para compensar la introducción del oso”, dins La Mañana.
- Ubach, Montserrat (10-XII-1989): “L'únic ós bru que sobreviu a Catalunya”, dins Diari de Barcelona.